

Д. В. Степовик

Баптизм

БАПТИЗМ (від грец. βαπτίζω – занурюю у воду, хрещу) – одне з протестантських віровчень у християнстві; виникло внаслідок розвитку пуританізму. Згідно з Б., приймати святе хрещення слід лише в дорослому віці, свідомо, в глибокому переконанні щодо віри в Господа Ісуса Христа. Звідси вимога перехрестити охрещених у дитинстві (анабаптисти). Інші догмат. положення Б.: спасіння здійснилося на Голгоф. хресті, і всі, хто вірує в Ісуса Христа, вже врятовані; спасіння дається Богом людині без будь-яких дій з її боку, лише завдяки зусиллю, незмін. бажанню увірувати в Христа й виконувати його заповіді; спасіння починається з усвідомлення людиною самої себе як грішної, безсилої врятуватися влас. зусиллями, тому вона повинна покладати всі надії на поміч Ісуса Христа. Найвищим авторитетом для баптистів є Слово Боже – Біблія, насамперед Новий Заповіт. На відміну від правосл. і катол. християн баптисти скептично ставляться до авторитету Священного Передання, тобто догматів і канонів, установл. Церквою упродовж двох тисяч років – після появи Нового Заповіту. Зокрема, вони не дотримуються давно встановл. порядку і обрядів класич. богослужінь – Божествен. Літургії, враніш. і вечір. служб, требних служінь тощо. Осн. видами богослужінь у баптистів є проповідь на будь-яку біблійну тему та спів духов. пісень. Однак осн. християн. догмат. засади у баптистів ті ж, що й у православних та католиків: Бог – це Свята Трійця; Ісус Христос – Боголюдина, втілений в образ людини Бог; створення людини – вінець Божого творіння і найбільша справа Бога; Бог є вічний, всемогутній, всевідаючий, всюдисущий, не пов'язаний перебуванням ні з яким конкрет. місцем, часом і простором, Він управляє Всесвітом, Земною кулею, природою, стихіями, людиною. Дотримуючись принципу «заг. священства» й визнаючи можливість безпосереднього спілкування віруючих із Богом через молитву, Б. заперечує духовенство як посередника між віруючим і Богом. Церква Б. – самоуправна спільнота «видимих святих», що не визнає залежності від світ. влади. Громадами керують виборні пресвітери. Баптисти не святкують богородичних свят, оскільки не визнають культу Богородиці Марії, святих мощей, ікон, чернецтва, церк. таїнств (крім двох – хрещення і причастя), але відзначають свята, пов'язані з особою Ісуса Христа: Різдво, Стрітєння, Вхід в Єрусалим, Воскресіння, Вознесіння, Трійцю, Преображення. Мають два власні баптист. свята: осіннє свято жнив і свято об'єднання з євангел. християнами.

Б. виник у 16 ст. у Великій Британії; засн. – англ. протестант Дж. Сміт. Б. швидко поширився на континентал. Європу та за океан – до Пн. Америки. Відкинувши звичні та усталені обряди катол. Церкви (чого не зробили лютерани й кальвіністи), баптисти ще в 16 ст. наразилися на різкий спротив з боку ін. протест. угруповань, не кажучи вже про католиків. Ранній Б., чи т. зв. анабаптизм (перехрещенство – анабаптисти закликали перехрещувати вже охрещених раніше людей), викликав навіть насильство та сутички, напр., під час Селян. війни в Німеччині під керівництвом Т. Мюнцера. Переслідувані анабаптисти у 17 ст. почали емігрувати до англ. колоній у Пн. Америці. Там вони вилучили зі своєї назви префікс «ана» й стали називати себе баптистами. 1639 у м. Провіденс (шт. Род Айленд) вони заснували першу баптист. громаду. Віровчення баптистів змінювалося. Це знайшло відображення в поділі його на самост. течії – баптистів-реформістів, баптистів вільної волі, стародавніх баптистів тощо. До утворення США наприкінці 18 ст. Б. був суто амер. явищем, бо з європ. континенту майже зник. Саме із США в 19 ст. Б. відродився й знову повернувся до Європи, знайшовши сприятливий ґрунт у Німеччині, звідки поширився в країни Центр. та Сх. Європи, серед них і в Україну під умов. назвою «штундизм».

В Україні Б. як явище реліг. життя стає відомим від 60–70-х рр. 19 ст. завдяки нім. поселенцям на Півдні України. Перша громада баптистів в Україні виникла 1867 в с. Карлівка на Херсонщині. Ранні баптист. громади виникли також у Волин., Київ., Поділ., Полтав. та Черніг. губ. У Галичині, на Волині, Закарпатті Б. мав лише тимчасовий успіх. Від 1905 почалася легалізація євангел. і баптист. церков. Однією з перших 1907 зареєстровано київ. громаду по вірі хрещених християн євангел. сповідання. 1908 у Києві відбувся Всерос. з'їзд баптистів. У жовтні 1918 – 1-й Всеукр. з'їзд баптистів. У травні 1921 у Єлисаветграді (нині Кіровоград) – 2-й з'їзд, на якому засн. Всеукр. союз баптистів із центром у Києві. Від кін. 20-х рр. діяльність Союзу баптистів та євангел. християн була заборонена. 1884 утвор. Союз рос. баптистів, до якого входили укр. баптисти; 1927 Союз налічував бл. 100 тис. осіб. Переслідування й репресії 20–30-х рр. призвели до саморозпуску Союзу. Досить швидко з «імпортованого штундизму» Б. став вагомою протестант. течією. Пресвітери, проповідники й слухачі формувалися з укр. населення, а служіння та проповіді в молитов. будинках проводилися українською мовою. Укр. баптисти 19 ст. були, як правило, з колиш. православних. Б. в Україні не зазнав утисків з боку укр. нац. організацій чи установ – з баптистами боролися лише чорносотенці-шовіністи, цар. влада, РПЦ, більшов. режим. 4 липня 1894 рос. уряд прийняв антисектант. закон, що оголошував Б. «сектою особливо шкідливою в церков. і громад. відношеннях». Наприкінці 19 ст. баптист. громади поширилися з Пд. України на Катеринослав., Полтав., Черніг., Київ. губ. Після об'єднання Б. з євангел. християнами – близьким до них віросповід. угрупованням – утворилася Церква євангел. християн-баптистів (ЄХБ), і ця назва в Україні залишилася за ними до сьогодні. Органом ЄХБ став ж. «Братский вестник». 1961 від Всесоюз. ради ЄХБ відкололася група баптистів, яка не прийняла примирен. політику керівництва Церкви щодо влади й утворила

Союз церков ЄХБ. Переслідуванням і гонінням були піддані ЄХБ в часи комуніст. режиму. На рубежі 50–60-х рр., коли розгорнувся широкий антиреліг. наступ, почалося масове закриття церков ЄХБ, переслідування віруючих за переконання. За сім десятиліть ці християни-протестанти пройшли правдиву «дорогу скорботи». Баптист. церква в Україні – добре організована християн. течія. Кількість її чл. постійно зростає. На поч. 2004 Всеукр. союз об'єднання християн-баптистів (ВСОХБ) нараховував 2311 громад. В Україні існує понад 380 інших громад ЄХБ та євангел. християн, зокрема бл. 40 громад Ради церков ЄХБ, 30 – Братства незалеж. церков ЄХБ, громади Корей. баптизму та ін. Видають низку журналів, газет, друкують брошури. Відомі баптисти-проповідники в Україні – [Я. Духонченко](#), [Г. Комендант](#), Я. Кравченко, В. Козубовський, В. Матвіїв та ін. Б. поширений і в укр. діаспорі, зокрема в Канаді й США. Укр. баптисти на Батьківщині й діаспорі утворили Укр. світ. євангел.-баптист. союз; відомі його діячі – І. Барчук, [О. Гарбузюк](#), [К. Костів](#), В. Домашовець, Л. Коровник.

Фотоілюстрації

Рекомендована література

1. Грушевський М. С. З історії релігійної думки на Україні. Л., 1925;
2. L. Benz. Die Protestantische Thebais. Wiesbaden, 1963;
3. Мащенко С. Т. Віруючий у баптистській громаді. К., 1990;
4. Основные принципы веры евангельских христиан-баптистов. Москва, 1992;
5. Степовик Д. Релігії світу. К., 1993;
6. Митрохин Л. Н. Баптизм: история и современность. С.-Петербург, 1997;
7. Винс Г. П. Горизонты веры. К., 1997;
8. Степовик Д. Релігії, культури і секти світу. К., 1997.

Бібліографічний опис:

Баптизм / Д. В. Степовик // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2003. – Режим доступу:

<https://esu.com.ua/article-40307>

2001-2024 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України
([докладніше](#)).